

احصا و تبیین چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس شهرستان ارومیه در ایام کرونا و ارائه راهکارهایی برای رفع آنها

باقر یوسف زاده^۱، زین العابدین درویشی^۲، فرشید اشرفی سلیم کندی^۳، ایمان عباسی^۴

پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۸

دریافت: ۱۴۰۰/۴/۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر احصا و تبیین چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس در ایام شیوع ویروس کرونا و ارائه راهکارهایی برای رفع آنها بود. روش پژوهش حاضر با رویکرد کیفی، و به روش نظریه زمینه‌ای انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه معلمان (آموزگاران و دبیران) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه بود. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر غیرتصادفی هدفمند بود که ۲۵ نفر از معلمان (آموزگاران و دبیران) به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. در پژوهش حاضر از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته برای به‌دست آوردن داده‌ها استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد: مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) شامل: نبود امکانات فضای مجازی، عدم تسلط کافی معلمان بر فضای مجازی و امکانات آن، نبود انگیزه کافی در دانش‌آموزان، مشکلات مربوط به پایه اول، عدم مشاهده رفتار دانش‌آموزان موقعیت واقعی، نبود نشاط در کلاس‌های مجازی، عدم اعتماد به نفس در دانش‌آموزان، مشکل تدریس دروس عملی مانند آزمایش و هنر، نبود فعالیت گروهی بین دانش‌آموزان، فعالیت نداشتن برخی از دانش‌آموزان در برنامه شاد می‌باشند. هم‌چنین مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش‌آموزان و کلاس درس) شامل: تقلب و کپی‌برداری کردن، نبود امکانات متنوع ارزشیابی در اپلیکیشن شاد، عدم بهره‌گیری از ارزشیابی تکوینی، ننگ نداشتن فعالیت‌ها و تکالیف دانش‌آموزان، نبود بازخورد مؤثر، عدم تنوع در ارزشیابی از دانش‌آموزان، ارزشیابی نادرست دانش‌آموزان دوران ابتدایی توسط اولیای آن‌ها می‌باشند.

کلید واژه‌ها: چالش‌های آموزشی - یادگیری، ویروس کرونا، تدریس و مدیریت کلاس، ارزشیابی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، ارومیه، ایران.
۲. گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران
۳. گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران، نویسنده مسئول، farshidashrafi30@yahoo.com
۴. گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران

مقدمه

سازمان‌ها به منظور تصحیح و بهبود عملکرد کارکنان خود، نیازمند روش‌های کارآمد و مؤثر در زمینه ارزیابی، استحصال و تبیین مشکلات متعدد جهت پی‌بردن به کیفیت کاری آنان می‌باشد. روش‌هایی که بر اساس شرح وظایف و ضوابط معین به بررسی کم و کیف عملکرد کارکنان می‌پردازد، نکات قوت و ضعف عملکرد آن‌ها را شناسایی می‌کند و با تصحیح عملکرد آن‌ها، ارتقاء کیفیت خدمات را موجب می‌شود، از این رو توجه به صلاحیت و شایستگی معلمان انتخاب شده و شیوه انتخاب آن‌ها می‌تواند اهداف کلان آموزش و پرورش را به چالش بکشد (بهرامی و همکاران ۱۳۹۲). یکی از سازمان‌های مهم و بااهمیت که نقشه غیرقابل‌انکار و کلیدی در رشد و توسعه همه‌جانبه جامعه دارد، نظام آموزش و پرورش می‌باشد. نگاهی گذرا به عوامل مؤثر در رشد و پیشرفت کشورهای توسعه‌یافته آشکار می‌سازد که این قبیل کشورها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد و نیز اثربخش برخوردار بودند (عباس‌زادگان، ۱۳۷۹).

هم چنین اغلب صاحب‌نظران و متفکران مسائل تعلیم و تربیت بر این باورند که معلمان بزرگ‌ترین و مهم‌ترین عوامل مؤثر در جریان تربیت موفق نسل بشر هستند؛ بنابراین بیهوده نیست اگر گفته شود شالوده و اساس یک نظام آموزشی موفق را معلمان تشکیل می‌دهند (فخرایی و اسدی، ۱۳۸۷). کمیسیون بین‌المللی آموزش و پرورش برای قرن بیست و یکم تصریح می‌کند هیچ اصلاحی نمی‌تواند بدون همکاری و مشارکت فعال معلمان موفق شود. هیچ فردی غیر از معلم نمی‌تواند تأثیر بیشتری بر آن چه در مدرسه‌ها می‌گذرد داشته باشد. معلم، قدرت درمان جادویی دارد چون کاری که او می‌کند از عهده هیچ کس بر نمی‌آید. در واقع مؤثرترین و کارسازترین معرف نظام تعلیم و تربیت، معلم است که عملکرد او بیش از هر چیز در روش‌های آموزش و یادگیری، متجلی می‌شود. نقش معلم همچون کارشناس خبره در حوزه برنامه‌ریزی در تمام مراحل تهیه و تولید، اجرا و ارزشیابی چه در نظام‌های متمرکز و چه در نظام‌های غیرمتمرکز، بسیار مهم و کلیدی است و از همین رو برنامه‌ریزان آموزشی بدون اطلاع از شرایط و نیازهای واقعی معلمان در کلاس‌های درس، قادر به برنامه‌ریزی اصولی و ثمربخش نخواهد بود. همچنین معلمان و مدیران مدرسه‌ها، بدون آگاهی از کم و کیف فرایند برنامه‌های آموزش درسی، اهداف و انتظارات نظام آموزشی، قادر نخواهند بود نقش اجرایی خود را به طور دقیق و اساسی اجرا کنند (درویشی و سید سیاح، ۱۳۹۸).

از سوی دیگر جهان همواره دستخوش ناملایمات گوناگون بوده است. اغلب این ناملایمات به‌مثابه یک چالش بزرگ ملی، منطقه‌ای و جهانی، همه بشریت را به مبارزه طلبیده است. گاه هم این ناملایمات در سطح یک بحران جهانی رخ نموده است. افزایش گازهای گلخانه‌ای، گرم‌شدن کره زمین، تخریب محیط‌زیست، بیابان‌زایی، انقراض گونه‌های مختلف گیاهی و حیوانی، قحطی و گرسنگی، جنگ‌های جهانی و منطقه‌ای، نسل‌کشی، سیل و زلزله و بیماری‌های مسری، همه و همه به‌عنوان ناملایمات و رنج زندگی، انسان‌ها و سعادت آنان را به چالش کشیده شده است و تأثیرات منفی و گاه آموزه‌های بسیاری از خود به جا و به یادگار گذاشته است. تجربه‌ها و تاریخ‌نگاری‌ها، نشان می‌دهد که هیچ کدام از این ناملایمات، رنج‌ها و بحران‌ها نتوانسته است در اندازه و قواره بحران جدید (ویروس کووید ۱۹، کرونا و ویروس جدید)، زندگی انسان‌ها را در مقیاس کره زمین تحت تأثیر قرار داده و همه بشریت را به مبارزه بطلبد. پیشرفت‌های علمی و تجربه‌های زیستی حدود ۸۷ میلیارد انسان در طول تاریخ، در مقابل قدرت و تهاجم این ویروس به‌غایت کوچک و نادیدنی، کرنش کرده و حتی به‌زانو درآمده است! (تورانی، ۱۳۹۹ ص. ۱۰۶).

زندگی انسان در عصر حاضر و با وجود پیشرفت تکنولوژی، علاوه بر بهره‌مندی از رفاه اجتماعی، گاهی انسان را دستخوش تغییرات و ناملایمات می‌سازد. شیوع بیماری Covid ۱۹ که خود ممکن است به‌نوعی محصول همین پیشرفت صنعتی باشد، تلنگری بر جهان بود تا به ما بگوید، همیشه باید آماده تغییر و بازسازی باشیم. وضعیت شیوع کرونا در جهان نشان داد که هر آنچه ساخته‌ایم دارای ثبات نسبی است و همیشه باید آماده مقابله با روی دیگر سکه بود. این بیماری همه‌گیری جهانی علاوه بر اثرات ناخوشایند روحی و روانی، از دست دادن عزیزان، تعطیلی و رکود فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، ورزشی و غیره، سیستم آموزشی را نیز شدیداً تحت تأثیر خود قرارداد، اما آنچه که بیش از پیش مشاهده می‌شود این است که امروز با وجود این ناملایمات، اهمیت پرداختن به برنامه‌ریزی منعطف بر همگان آشکار شده و آموزش و یادگیری نیز از این امر مستثنی نیست (لائئی، ۱۳۹۹).

وضعیت جدید ناشی از شیوع کرونا شرایط بی‌سابقه‌ای بر سیستم آموزشی کشورها تحمیل کرده، درحالی که تا قبل از آن در بیشتر مواقع، معلمان در کلاس خود حاضر می‌شدند و با استفاده از روش‌های کلاسیک و به طور خاص روش سخنرانی به امر تدریس می‌پرداختند (کونینگ و همکاران^۱، ۲۰۲۰). ولی در حال حاضر با وضعیتی جدید روبرو شده‌اند به طوری که ادامه تحصیل فقط با استفاده از ابزارهای ارتباطی از راه دور ممکن است و معلمان مجبور هستند به تدریس آنلاین رو بیاورند و سبک‌های تدریس خود را متناسب با این فضا تغییر بدهند (هابر و هلم^۲، ۲۰۲۰).

یکی دیگر از مشکلاتی که در شرایط شیوع کرونا، به دلیل تعطیلی مدارس، برای کودکان و نوجوانان به وجود آمده است، مشکلات آموزشی است. در شرایط قرنطینه کلاس‌های درس به صورت آنلاین برگزار می‌شوند. این در حالی است که همه دانش‌آموزان به اینترنت دسترسی ندارند، کاهش زمان آموزش و کیفیت نامناسب خدمات آموزش آنلاین، و نابرابری در استفاده از فرصت‌های آموزشی، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان را کاهش داده است (ابوالمعالی الحسینی، ۱۳۹۹).

حتی دانش‌آموزانی که از امکانات مناسب برای دسترسی به اینترنت و کلاس‌های آنلاین برخوردارند، گزارش می‌دهند که برنامه آموزش آنلاین حتی از کلاس‌های معمولی استرس‌زاتر است. در کلاس‌های درس عادی مشارکت در فرایند یادگیری و حمایت هم‌کلاسی‌ها استرس را کمتر و قابل کنترل‌تر می‌کند (رار کریپان^۳، ۲۰۲۰)، درحالی که در کلاس‌های آنلاین، اغلب مشارکت یادگیرندگان و حمایت آنان از یکدیگر به حداقل می‌رسد. به علاوه در کلاس‌های آنلاین نقش معلمان، و راهبردهای تدریس معلمان تغییر می‌کند و دانش‌آموزان لازم است خودشان را با این تغییرات سازگار کنند (گانیه و والترز^۴، ۲۰۰۹). این مشکلات سطح استرس و اضطراب تحصیلی یادگیرندگان را بالا می‌برد. استرس و اضطراب می‌تواند سیستم ایمنی بدن را ضعیف کرده و افراد را در مقابل بیماری‌های مختلف آسیب‌پذیر سازد (علی‌پور، قدمی، علی‌پور و عبدالله زاده، ۱۳۹۸).

در نظام آموزشی کشور ما، به دلیل رعایت فاصله‌گذاری‌های اجتماعی، از اوایل اسفندماه مدارس به نوعی تعطیل شده‌اند. از آغاز تعطیلی مدارس برای کمک به حذف این بیماری، دغدغه تدوین و اجرای برنامه‌های تحصیلی برای تداوم آموزش‌ها در منزل و در شرایط قرنطینه خانگی به بزرگ‌ترین چالش نظام‌های آموزشی تبدیل شده است. در کنار تمام مزایا و فرصت‌هایی که برنامه شاد ایجاد کرده، قطعاً این برنامه به علت نوپا بودن عاری از مشکل نمی‌باشد و مسائلی مانند عدم دسترسی همه دانش‌آموزان به ابزارهای ارتباطی هوشمند و سرعت پایین اینترنت و کندی برنامه شاد، تنها بخشی از مشکلاتی است که معلمان با آن درگیرند؛ لذا ضروری است که پژوهشگران عرصه تعلیم و تربیت و مدیران مسئول تمام خود را جهت شناسایی و کاهش مشکلات برنامه شاد به کار گیرند زیرا بعد از حضوری شدن مدارس نیز این برنامه آموزشی می‌تواند به‌عنوان مکمل آموزش ضروری، سهم بسزایی در اعتلای سیستم آموزشی کشور داشته باشد (حاجی و همکاران، ۱۴۰۰).

این چالش و دغدغه نه تنها در کشور ما بلکه برای همه و کشورهای جهان مطرح بوده است، به گونه‌ای که نهادها و سازمان‌های بین‌المللی نظیر سازمان یونسف و بهداشت جهانی هم به تکاپو برای تدوین برنامه درسی و دستورالعمل‌ها و راهنماهای آموزشی و تربیتی برای این شرایط وادار شده‌اند. براین اساس پژوهش حاضر با درک شرایط موجود تلاش دارد این مسئله را که؛ چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه در ایام شیوع ویروس کرونا چیست؟ را شناسایی و تبیین نماید تا بدین وسیله راهکارهای لازم و منطقی برای کاهش این مشکلات فراهم شود.

سؤالات پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

۱- چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه در ایام شیوع ویروس کرونا چه مواردی هستند؟ و چه راهکارهایی برای رفع آن‌ها پیشنهاد می‌شود؟

^۱. Konig al et
^۲. Helm & Huber
^۳. Rarkryan
^۴. Gagne & Walters

۲- چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش‌آموزان و کلاس درس) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه در ایام شیوع ویروس کرونا چه مواردی هستند؟ و چه راهکارهایی برای رفع آن‌ها پیشنهاد می‌شود؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

جوامع بشری همواره طی تاریخ در رویارویی با بلایای طبیعی یا غیرطبیعی و دست ساخت بشر دستخوش تغییر شده‌اند. ضرورت شناسایی و مدیریت این تغییرات به شکلی بوده است که به تناسب رشد دانش و مهارت افراد، راهکارهای رویارویی با تغییرات نیز متفاوت شده است. پیشرفت‌های علمی و فناورانه و در پی آن افزایش مهارت‌های علمی وقتی انسان‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در مهار، کنترل و تیز هدایت و شکل‌دهی به تغییرات داشته است. باتکیه بر پژوهش‌های انجام شده در جهان، می‌توان تغییر فرهنگ ارائه دو کارکرد اصلی آموزش عالی یعنی آموزش و پژوهش را از منظر سیاست‌پژوهی بررسی کرد. همه‌گیری بیماری‌های عفونی و ویروسی قدمتی به‌زای تاریخ ثبت شده بشری دارد. گسترش طاعون آنفولانزای اسپانیایی، وبا، انواع آنفولانزا شواهدی از گسترش بیماری‌های همه‌گیر طی تاریخ معاصر است توسعه علم و فناوری و کنترل موفق بسیاری از این همه‌گیری‌ها تقویت‌کننده این معروف برای انسان و جوامع مدرن امروز شده بود که این همه‌گیری‌ها به تاریخ تعلق دارد و در عصر پیشرفت‌های توسعه علمی و فناورانه توان تفوق و به کنترل در آوردن جنین بیماری‌هایی مهیا شده است. مطابق گزارش سازمان بهداشت جهانی شروع کرونا در بیش از ۲۱۳ کشور و ابتدای میلیون‌ها شهروند در سراسر جهان از کشورهای توسعه‌یافته گرفته تا کشورهای در حال توسعه و عقب‌مانده و مرگ صدها هزار نفر جهان را دچار بحران ساخته است نه فقط شهروندان عادی بلکه حتی دولت‌ها نیز آمادگی مواجهه با این همه‌گیری را نداشته‌اند هرچند تلاش اولیه بسیاری از دولتمردان برای حفظ روال‌های عادی در زندگی روزمره شهروندان و مقاومت در مقابل تغییر شکل زندگی و محدودیت در حضور شهروندان در اجتماع در طیفی از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه مشاهده شده پیش‌بینی نکردن این شرایط توسط حکومت‌ها، جدی نگرفتن هشدارهای متخصصان باعث تحمیل هزینه‌های بسیار و پیش‌بینی نشده به‌نظام جهانی شده است در نتیجه این تحول، بسیاری از حوزه‌ها خواسته یا ناخواسته دچار تغییر شده‌اند. امنیت و سلامت شهروندان از مهم‌ترین موضوع‌هایی است که در تمامی حوزه‌های سیاست‌گذاری مشتمل بر حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فناورانه، زیست‌محیطی و ارزشی دستخوش تحول شده و در واقع موضوع امنیت و سلامت شهروندان به یکی از اصول جهان‌شمول رویارویی با بحران شیوع کرونا تبدیل شده است. به همین دلیل بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی و کسب‌وکارها در سراسر جهان تعطیل یا نیمه‌تعطیل شده‌اند. مراکز تجمع افراد که باعث برقراری ارتباط چهره‌به‌چهره می‌شود تعطیل یا به تعامل‌ها و دیدارهای برخط تبدیل وضعیت پیدا کرده‌اند. در سراسر جهان مراکز و مؤسسه‌های آموزشی در تمامی سطوح ابتدایی، متوسطه و عالی از مهم‌ترین مراکز تجمع افراد است که در شرایط شیوع بیماری کرونا زمینه گسترش آن را به سرعت فراهم می‌کند بنابراین بسیاری از کشورها در اولین گام‌های کنترل بحران، فعالیت‌هایی مؤسسه‌های آموزشی را تعطیل یا نیمه‌تعطیل یا به شکل برخط تغییر داده‌اند. دامنه این چالش هنوز مشخص نیست. کارگزاران نظام آموزش و پژوهش نمی‌دانند که شرایط ویژه کنونی تا چه مدت به طول خواهد انجامید؟ آیا کوتاه‌مدت است یا بلندمدت پاسخ به این پرسش به ویژه برای سیاست‌گذاران حوزه آموزش و پرورش اهمیت دارد. تجربه جهانی رویارویی با بیماری‌های همه‌گیر در عرصه آموزش از قرن هجدهم تا کنون به تناسب پیشرفت در حوزه علوم و فنون پزشکی، دامنه‌شناسایی، ثبت و ضبط چنین بیماری‌هایی نیز پیشرفت کرده است (صنیع اجلال، ۱۳۹۹).

در ادامه به معرفی مهم‌ترین پژوهش‌های انجام گرفته پیرامون موضوع پژوهش حاضر پرداخته می‌گردد:

ابوالمعالی الحسینی (۱۳۹۹) پژوهشی را تحت عنوان "پیامدهای روان‌شناختی و آموزشی بیماری کرونا در دانش‌آموزان و راهکارهای مقابله با آن‌ها" انجام داد. باتوجه به نتایج پژوهش در بعد آموزشی مشکلاتی، مانند حضور شناختی و اجتماعی ضعیف دانش‌آموزان در فرایند آموزش آنلاین، افزایش بار شناختی، ضعف انگیزه، مشکلاتی در مدیریت زمان، و نگرانی از ارزشیابی شناسایی شد. پژوهش حاضر پیشنهاد می‌کند که در آموزش ضمن خدمت به معلمان، بر افزایش حضور تدریس و استفاده از یادگیری مشارکتی در فرایند آموزش آنلاین تأکید شود.

سلیمی و فردین (۱۳۹۹) پژوهشی را تحت عنوان "نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها" انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد چالش‌ها و فرصت‌ها در سه سطح کلان، میانی و خرد مطرح و طبقه‌بندی شد. در سطح کلان

چالش‌های، نداشتن تفکر راهبردی مدیران و برنامه‌ریزان؛ سیاست‌گذاری نامطلوب، ضعف فناوری آموزشی و مدیریت ناکارآمد؛ در سطح میانی چالش ضعف فناوری‌های معرفی شده، نداشتن استقلال و آزادی عمل و برهم خوردن بودجه‌بندی مطرح شده و در سطح خرد حاصل گردید.

فانوزی و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان معلمان ابتدایی و یادگیری مجازی در دوره پاندمی کرونا به این نتیجه رسیدند که معلمان در تدریس مجازی با مشکلاتی از قبیل در دسترس نبودن امکانات، مشکلات اینترنت و همکاری والدین روبرو هستند.

کونینگ و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه خود با عنوان سازگاری معلمان با تدریس مجازی در دوره پاندمی کرونا در کشور آلمان، دریافتند که شایستگی معلمان در آشنایی با ابزارهای دیجیتال نقش اساسی در سازگاری آنها با تدریس آنلاین دارد. راسمیتادیل و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان درک معلمان از تدریس آنلاین در دوره شیوع پاندمی کرونا که در کشور اندونزی و با رویکرد کیفی به انجام رسانده، پی بردند در صورتی می‌توان چالش تدریس مجازی را به فرصت تبدیل کرد که همه ذی‌نفعان؛ یعنی دولت، مدارس، معلمان، والدین و جامعه با هم همکاری داشته باشند. مرکز کنترل بیماری کشور استرالیا (CDC, ۲۰۲۰) در تلاش به دنبال گسترش خدمات آموزش آنلاین خود را برای دانش‌آموزان و دانشجویان است. همه برنامه‌ریزی‌ها بر حفظ امنیت و سلامت همه افراد و به حداقل رساندن هرگونه اختلال در تحصیل، امتحانات و ارزیابی متمرکز است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی، و به روش نظریه زمینه‌ای انجام شده است. نظریه زمینه‌ای مجموعه‌ای از اصول و کنش‌ها، مجموعه‌ای از فنون و روش‌ها - با تلفیقی از این دو یا نوعی طرح پژوهشی و به قسمی برون‌داد یک پژوهش در نظر گرفته می‌شود (الیوت و لیزنات، ۲۰۰۵). در واقع نظریه زمینه‌ای را فرایند تولید نظریه و به‌عنوان مجرای از قابلیت‌های افزایش سطح انتزاع، گستره و دامنه نظریه تعریف کرده‌اند (اوگهارت، لمان، و مایرز، ۲۰۱۰). پاول^۵ (۱۳۷۹) در تعریف نظریه زمینه‌ای اظهار می‌دارد "نظریه زمینه‌ای، روشی است که نظریه‌ها، مفاهیم، فرضیه‌ها و قضایا را به‌جای استخراج از پیش‌فرض‌های قبلی و سایر پژوهش‌ها یا چهارچوب‌های نظری موجود، به‌طور مستقیم از داده‌ها کشف می‌کند. زمانی که گردآوری و تحلیل داده‌ها متوقف شد، نظریه حاصل، درک عمیقی در ارتباط با موجودیت‌های مورد مطالعه فراهم می‌کند. این کار، نظریه را به‌عنوان یک فرایند، مورد تأکید قرار می‌دهد، یعنی به‌جای یک فرآورده تکمیل شده، آن را موجودیتی پیوسته و در حال تکوین تلقی می‌کند. قابلیت تعمیم در این جا عامل مؤثری نیست. زیرا هدف، درک پدیده است نه کنترل آن و منظور ادراک شرایط در یک محیط خاص و به همان شکل موجود است، نه پیش‌بینی آن چه که ممکن است در محیط‌های مشابه اتفاق بیفتد و پژوهش بر آن است که چرایی رفتارهای افراد را درک کند" (پاول، ۱۳۷۹).

در این نظریه پژوهشگر کار را با نظریه‌ای که از قبل در ذهن دارد شروع نمی‌کند بلکه کار را در عرصه "واقعیت" به پیش برده و اجازه می‌دهد تا نظریه از درون داده‌هایی که گردآوری شده پدیدار آید. نظریه‌ای که بدین طریق از داده‌ها استخراج شده، بیشتر به واقعیت و حقیقت یک موضوع نزدیک است؛ واقعیتی که می‌تواند بصیرت افزا بوده و به تقویت فهم منجر شود. هرچند استخراج مفاهیم از بطن داده‌ها مشخصه اصلی این روش است اما خلاقیت پژوهشگر نیز در این بین نقشی اساسی ایفا می‌کند. این خلاقیت توأم با انعطاف جزئی تفکیک‌ناپذیر از نظریه زمینه‌ای نیز محسوب می‌شود. در حقیقت با توجه به مطالب ذکر شده نظریه زمینه‌ای کاربرد مجموعه‌ای از فنون و روش‌ها به‌منظور انجام پژوهشی است که به خلق و تولید نظریه می‌انجامد؛ نظریه حاصل بدون استخراج از پیش‌فرض‌های قبلی و به‌طور مستقیم از داده‌ها حاصل می‌شود (سید حسینی و همکاران، ۱۳۹۶).

^۱. Fauzi et al

^۲. König et al

^۳. Elliott & Lazenbatt

^۴. Urquhart, Lehmann, & Myers

^۵. Powell

باتوجه به این شیوه، از روش نمونه گیری غیر تصادفی هدفمند شد. در این راهبرد، محقق با شناسایی افرادی که دارای اطلاعات مرتبط با موضوع تحقیق هستند و اصطلاحاً مطلعین نامیده می شوند، آغاز می کند و سپس طیف وسیعی از افراد مشابه به طور هدفمند انتخاب می شوند، به شیوه ای که همه انواع افراد در امتداد یا برحسب یک یا چند بعد در تحقیق وارد شوند. یکی از دلایل استفاده از این روش آن است که کسی مدعی نشود محقق انواع خاصی از موارد را در نظر نگرفته است. فرایند نمونه گیری در تحقیقات کیفی معمولاً تا زمانی ادامه می یابد که مصاحبه های جدید، اطلاعات بیشتری به موارد قبلی اضافه نکنند و محقق شاهد تکرار الگوهای داده های باشد

شیوه جمع آوری داده ها در پژوهش حاضر از نوع مصاحبه نیمه ساختاریافته است که با استفاده از راهنمای مصاحبه صورت می گیرد؛ یعنی فهرستی از سؤالات و موضوعات مکتوب که باید در یک توالی خاص دنبال شوند اما در صورت طرح مضامین جالب در خلال مصاحبه نیز دست محقق برای پرسیدن سؤالات پیش بینی نشده، باز است. سؤال های مصاحبه حول دو محور مهم تنظیم شده بود:

۱- مسائل و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس در دوران شیوع ویروس کرونا در بعد تدریس و مدیریت کلاس چیست؟ و چه راه حل هایی را برای آن پیشنهاد می کنید.

مسائل و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس در دوران شیوع ویروس کرونا در بعد ارزشیابی چیست؟ و چه راه حل هایی را برای آن پیشنهاد می کنید.

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه معلمان (آموزگاران و دبیران) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه بود. نمونه این پژوهش تعداد ۲۵ نفر از معلمان (آموزگاران و دبیران) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه که در این پژوهش شرکت نمودند. کار جمع آوری داده ها تا رسیدن به اشباع نظری دنبال شد.

یافته های پژوهش

۱- چالش ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه در ایام شیوع ویروس کرونا چه مواردی هستند؟ و چه راهکارهایی برای رفع آن ها پیشنهاد می شود؟
جدول ۱. چالش ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) و راهکارهای پیشنهادی برای رفع آنان

ردیف	اهم مشکلات مطرح شده	راهکارهای ارائه شده
۱	نبود امکانات فضای مجازی و ضعیف بودن اینترنت	مهیا سازی بستر اینترنت پرسرعت
۲	ناآشنایی معلمان با فضای مجازی و امکانات آن	تهیه گوشی و تبلت برای دانش آموزان بی بضاعت برگزاری کارگاه های توجیهی و آموزشی برای معلمان تهیه بروشورهای آموزشی برای معلمان
۳	نبود انگیزه کافی در دانش آموزان	ارتباط مداوم چهره به چهره از طریق پخش زنده با دانش آموزان به اشتراک گذاری فیلم ها و مطالب انگیزشی برای دانش آموزان
۴	مشکلات مربوط به پایه اول	برنامه ریزی برای حضور دانش آموزان در کلاس درس برای رفع اشکال با رعایت پروتکل های بهداشتی حضور آموزگاران با تجربه در پایه اول
۵	عدم مشاهده رفتار دانش آموزان در موقعیت واقعی	طراحی فعالیت های خلاقانه و عملکردی برای دانش آموزان استفاده از روش های ثبت سنجش عملکرد برای دانش آموزان
۶	نبود نشاط در کلاس های مجازی	بهره گیری از روش تدریس معکوس و فراگیر مدار استفاده از بازی ها در فرایند آموزش و یادگیری برای دانش آموزان دوره ابتدایی
۷	عدم اعتماد به نفس در دانش آموزان	طراحی تکلیف متنوع از جمله ارائه پروژه و کنفرانس برای دانش آموزان

بهره‌گیری از مهارت‌هایی مانند اجرای پانتومیم، قصه‌گویی و... برای دانش‌آموزان		
بهره‌گیری از امکانات آزمایشگاه مجازی و از راه دور در اپلیکیشن شاد	مشکل تدریس دروس عملی مانند آزمایش و هنر	۸
بهره‌گیری از تکالیفی همچون نقاشی، کاردستی، خوشنویسی، اورینگامی، نمایش و... در درس هنر		
گروه‌بندی دانش‌آموزان توسط معلم و تشکیل گروه مجازی جهت تبادل نظر دانش‌آموزان با همدیگر	نبود فعالیت گروهی بین دانش‌آموزان	۹
تشکیل گروه‌های خانوادگی برای هر دانش‌آموزان انجام فعالیت (با خانواده) در برخی کتب درسی توسط هر گروه و ارائه آن در کلاس مجازی		
حضور و غیاب دانش‌آموزان در ابتدای هر کلاس درسی	فعالیت نداشتن برخی از دانش‌آموزان در برنامه شاد	۱۰
پیگیری دانش‌آموزانی که در برنامه شاد فعال نیستند و تشویق و ترغیب آن‌ها جهت فعال بودن در کلاس درس مجازی		

در پاسخ به سؤال اول پژوهش حاضر با محوریت چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) در قالب جدول شماره ۱ موارد زیر به دست آمدند: نبود امکانات فضای مجازی و ضعیف بودن اینترنت، ناآشنایی معلمان با فضای مجازی و امکانات آن، نبود انگیزه کافی در دانش‌آموزان، مشکلات مربوط به پایه اول، عدم مشاهده رفتار دانش‌آموزان در موقعیت واقعی نبود نشاط در کلاس‌های مجازی، عدم اعتماد به نفس در دانش‌آموزان، مشکل تدریس دروس عملی مانند آزمایش و هنر، نبود فعالیت گروهی بین دانش‌آموزان، فعالیت نداشتن برخی از دانش‌آموزان در برنامه شاد می‌باشند که راهکارهای ارائه شده توسط معلمان در خصوص رفع هر کدام از موارد مربوطه در قالب جدول ۱ مطرح گردیده‌اند.

۲- چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش‌آموزان و کلاس درس) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه در ایام شیوع ویروس کرونا چه مواردی هستند؟ و چه راهکارهایی برای رفع آن‌ها پیشنهاد می‌شود؟
جدول ۲. چالش‌ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش‌آموزان و کلاس درس) و راهکارهای پیشنهادی برای رفع آنان

ردیف	اهم مشکلات مطرح شده	راهکارهای ارائه شده
۱	کپی برداری کردن، به اشتراک گذاری پاسخ‌ها و کمک گرفتن از اشخاص ثالث توسط دانش‌آموزان	توجه دانش‌آموزان و اولیای آنان در خصوص آسیب‌های تقلب برای دانش‌آموزان
		ارزشیابی شفاهی دانش‌آموزان در فضای مجازی و بهره‌گیری از سؤالات مفهومی در طراحی سؤالات و آزمون‌ها
۲	نبود امکانات متنوع ارزشیابی در اپلیکیشن شاد	بهره‌گیری از همکاری اولیای دانش‌آموزان در زمینه ارزشیابی از دانش‌آموزان خصوصاً در مقاطع ابتدایی
		ارتقای سطح آزمون سازه‌های متنوع و پیشرفته در برنامه شاد
۳	عدم بهره‌گیری از ارزشیابی تکوینی در کلاس درس مجازی	استفاده از سؤال و جواب حین تدریس
		قراردادن مسابقه، جدول، سؤالات هوش و... حین تدریس
۴	نگه نداشتن فعالیت‌ها و تکالیف دانش‌آموزان	تهیه پوشه کار الکترونیکی برای دانش‌آموزان توسط معلم
		تقدیر از تکالیف برتر دانش‌آموزان توسط مدرسه
۵	نبود بازخورد مؤثر از سوی معلم برای دانش‌آموزان	ارائه بازخورد به صورت صوتی یا تصویری برای عملکرد دانش‌آموزان
		استفاده از برچسب‌های تشویقی و استیکرهای موجود در برنامه شاد برای تشویق فعالیت‌های دانش‌آموزان
۶	عدم تنوع در ارزشیابی از دانش‌آموزان توسط معلم	استفاده از خودآزمایی توسط دانش‌آموزان باهدف کمک به بهبود فرایند یادگیری آن‌ها و نه نمره دهی

بهره گیری از ارزشیابی معکوس، صندلی صمیمت در کتب فارسی، پرسش و پاسخ تصویری آنلاین، داستان گویی، ارائه کنفرانس و ... برای ارزشیابی فراگیران و دانش آموزان توسط معلمان		
تشکیل کارگاه توجیهی مجازی در خصوص روش های صحیح ارزشیابی از دانش آموزان برای اولیای آن ها	ارزشیابی نادرست دانش آموزان دوران ابتدایی توسط اولیای آن ها	۷
توجیه این نکته به والدین که اشتباه کردن دانش آموزان بخشی از فرایند آموزش است و هدف رفع مشکلات یادگیری دانش آموزان می باشد.		

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش حاضر با محوریت چالش ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش آموزان و کلاس درس) در قالب جدول شماره ۲ موارد زیر به دست آمدند: کپی برداری کردن، به اشتراک گذاری پاسخ ها و کمک گرفتن از اشخاص ثالث توسط دانش آموزان، نبود امکانات متنوع ارزشیابی در اپلیکیشن شاد، عدم بهره گیری از ارزشیابی تکوینی در کلاس درس مجازی، نگره نداشتن فعالیت ها و تکالیف دانش آموزان، نبود بازخورد مؤثر از سوی معلم برای دانش آموزان، عدم تنوع در ارزشیابی از دانش آموزان توسط معلم، ارزشیابی نادرست دانش آموزان دوران ابتدایی توسط اولیای آن ها می باشد که راهکارهای ارائه شده توسط معلمان در خصوص رفع هر کدام از موارد مربوطه در قالب جدول ۲ مطرح گردیده اند.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس مصاحبه کیفی انجام گرفته با معلمان (آموزگاران و دبیران) اداره آموزش و پرورش منطقه نازلو شهرستان ارومیه که به طریق به روش نظریه زمینه ای انجام پذیرفت، در پاسخ به سؤال اول پژوهش حاضر با محوریت چالش ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد تدریس و مدیریت کلاس) موارد زیر به دست آمدند: نبود امکانات فضای مجازی و ضعیف بودن اینترنت، ناآشنایی معلمان با فضای مجازی و امکانات آن، نبود انگیزه کافی در دانش آموزان، مشکلات مربوط به پایه اول، عدم مشاهده رفتار دانش آموزان در موقعیت واقعی نبود نشاط در کلاس های مجازی، عدم اعتماد به نفس در دانش آموزان، مشکل تدریس دروس عملی مانند آزمایش و هنر، نبود فعالیت گروهی بین دانش آموزان، فعالیت نداشتن برخی از دانش آموزان در برنامه شاد می باشد که راهکارهای ارائه شده توسط معلمان در خصوص رفع هر کدام از موارد مربوطه در قالب جدول ۱ مطرح گردیده اند. یافته های سؤال اول پژوهش حاضر با نتایج یافته های ابوالمعالی الحسینی (۱۳۹۹)، سلیمی و فردین (۱۳۹۹)، راسمیتادیل و همکاران (۲۰۲۰)، کونینگ و همکاران (۲۰۲۰)، فانوزی و همکاران (۲۰۲۰)، مرکز کنترل بیماری کشور استرالیا (۲۰۲۰، CDC) همسو می باشد. در خصوص تبیین یافته های سؤال اول پژوهش حاضر می توان گفت: همه گیری ویروس کرونا و تعطیلی اجباری آموزش ها و سوق دادن مدارس به سمت آموزش غیرحضوری به مجموعه نظام آموزشی و در کنار آن معلمان و دانش آموزان آنها شوک وارد کرد. بدون شک آماده سازی خانواده ها و دانش آموزان به آموزش مجازی و آنلاین باتوجه به شیوع گسترده ویروس کرونا ضرورتی بود که در سایه مشکلات ناشی از کرونا مغفول ماند. باتوجه به این که شیوع بیماری کرونا، قرنطینه و آموزش مجازی می تواند از یک سو باعث موجب مشکلات مربوط به تدریس و مدیریت کلاس توسط معلم، عدم تعامل صحیح معلم با دانش آموزان، عدم تشخیص به هنگام اختلالات یادگیری دانش آموزان شده و از سوی دیگر سبب یکنواختی و ایجاد حس ملال انگیزی بین دانش آموزان گردد، براین اساس برای رفع مشکلات تدریس و مدیریت کلاس درس و افزایش انگیزه تحصیلی دانش آموزان و ایجاد روحیه نشاط در بین آن ها معلمان با بهره گیری از ظرفیت والدین می توانند با برنامه ریزی لازم به افزایش تحرک فرزندان، آموزش اصولی و طی شدن مراحل رشد آنها کمک کنند.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش حاضر با محوریت چالش ها و مشکلات آموزشی - یادگیری مدارس (در بعد ارزشیابی از دانش آموزان و کلاس درس) موارد زیر به دست آمدند: کپی برداری کردن، به اشتراک گذاری پاسخ ها و کمک گرفتن از اشخاص ثالث توسط دانش آموزان، نبود امکانات متنوع ارزشیابی در اپلیکیشن شاد، عدم بهره گیری از ارزشیابی تکوینی در کلاس درس مجازی، نگره نداشتن فعالیت ها و تکالیف دانش آموزان، نبود بازخورد مؤثر از سوی معلم برای دانش آموزان، عدم تنوع در ارزشیابی

از دانش آموزان توسط معلم، ارزشیابی نادرست دانش آموزان دوران ابتدایی توسط اولیای آن‌ها می‌باشند که راهکارهای ارائه شده توسط معلمان در خصوص رفع هر کدام از موارد مربوطه در قالب جدول ۲ مطرح گردیده‌اند. یافته‌های سؤال اول پژوهش حاضر با نتایج یافته‌های ابوالمعالی الحسینی (۱۳۹۹)، سلیمی و فردین (۱۳۹۹)، راسمیتادیل و همکاران (۲۰۲۰)، کونینگ و همکاران (۲۰۲۰)، فائوزی و همکاران (۲۰۲۰)، مرکز کنترل بیماری کشور استرالیا (۲۰۲۰، CDC) همسو می‌باشد. در خصوص تبیین یافته‌های سؤال دوم پژوهش حاضر می‌توان گفت: با شیوع ویروس کرونا، یکی از موضوعات پرچالش پیشروی جامعه آموزشی و معلمان، مشکلات مربوط به بعد ارزشیابی از دانش آموزان و کلاس درس و قضاوت عادلانه در مورد میزان شایستگی‌های کسب شده توسط دانش آموزان در طول سال تحصیلی است که کل سال تحصیلی به صورت مجازی برپا شده است. نمونه‌هایی از این چالش‌ها در فرایند اجرای آزمون‌ها در فضای مجازی می‌تواند: کمک گرفتن از افراد ثالث، به اشتراک گذاری پاسخ‌ها بین دانش آموزان یک کلاس به روش‌های گوناگون، استفاده از مواد و منابع آموزشی به هنگام آزمون، نبود بازخوردهای مؤثر، عدم تنوع در ارزشیابی، نبود امکانات متنوع ارزشیابی در اختیار معلمان توسط برنامه شاد و... باشد. ز آنجایی که معلمان عزیز در طول چند ماه اخیر آموزش‌ها در کلاس‌های مجازی، آزمونک‌هایی را از دانش آموزان خود گرفته‌اند. تجاربی در برگزاری آزمون‌های مجازی کسب کرده‌اند. اگرچه در سال تحصیلی در حال گذر، بحران اخیر مدارس را به تعطیلی کامل کشانده است، ولی در این مدت معلمان قادر بوده‌اند از دانش آموزان خود شناخت آموزشی کافی داشته باشند که این شناخت می‌تواند به معلمان در قضاوت عادلانه شایستگی‌ها در فضای مجازی تا حدودی مدد رسان باشد. هم چنین معلمان می‌توانند از تاکید بر رویکرد سنجش از یادگیری به تاکید بر رویکردهای سنجش برای یادگیری و به‌عنوان یادگیری و استفاده از روش‌ها و ابزارهای متنوع و متعدد نظیر آزمون‌های شفاهی، آزمون‌های عملکردی، کارپوشه، پروژه‌های فردی و گروهی، پژوهش‌های دانش آموزی، انجام تکالیف کلاسی، مشاهده رفتار در موقعیت‌های واقعی و شبیه‌سازی شده، بره گیری از ظرفیت والدین در خصوص ارزیابی از دانش آموزان (خصوصاً در دوران ابتدایی) خودسنجی (خودارزیابی)، و... به منظور ارزیابی دقیق‌تر از آموخته‌های دانش آموزان و تعمیق، تثبیت و بهبود کیفیت یادگیری بهره گرفته شود.

در انتها می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود زندگی انسان در عصر حاضر و با وجود پیشرفت تکنولوژی، علاوه بر بهره‌مندی از رفاه اجتماعی، گاهی انسان را دستخوش تغییرات و نامایمات می‌سازد. شیوع بیماری Covid ۱۹ که خود ممکن است به نوعی محصول همین پیشرفت صنعتی باشد، تلنگری بر جهان بود تا به ما بگوید، همیشه باید آماده تغییر و بازسازی باشیم. وضعیت شیوع کرونا در جهان نشان داد که هر آنچه ساخته‌ایم دارای ثبات نسبی است و همیشه باید آماده مقابله با روی دیگر سکه بود. این بیماری همه گیری جهانی علاوه بر اثرات ناخوشایند روحی و روانی، ازدست‌دادن عزیزان، تعطیلی و رکود فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، ورزشی و غیره، سیستم آموزشی را نیز شدیداً تحت تأثیر خود قرارداد. با توجه به این که نظام آموزشی از بزرگ‌ترین نظام‌های موجود در جامعه است که سرنوشت جامعه را مشخص می‌کند. تغییر و تحولات شتابناک، عدم اطمینان و پیچیدگی محیطی از جمله ویژگی‌های نظام آموزشی قرن حاضر است. در این فضا، نظام آموزشی و مدارس در پی تحقق اهداف و رسالت‌های خود و نقش آفرینی مطلوب است. در مجموع می‌توان گفت هر چند کرونا و پیامدهای آن می‌تواند تهدیدی برای افراد و جوامع باشد، ولی می‌تواند فرصتی را برای دگرگونی و تحول در جوامع ایجاد کند. به شرط آنکه تغییرات و اثرات کرونا در عرصه تعلیم و تربیت ارزیابی شود می‌تواند به تحول در نظام آموزشی منجر شود.

در انتها پیشنهادهای کاربردی به‌دست آمده از یافته‌های پژوهش حاضر به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- به منظور افزایش حضور شناختی و حضور اجتماعی یادگیرندگان، معلم می‌تواند با بهره‌گیری بهینه از کلاس‌های آنلاین و الکترونیک، زمینه یادگیری مشارکتی، پرسش‌ها و تکالیف چالش‌انگیز، حتی بحث را در کلاس فراهم کرده و بستر مناسبی را برای یادگیری و مشارکت در یادگیرندگان ایجاد کند.

- کارگاه‌های توجیهی مجازی در خصوص شیوه‌های تعامل صحیح در منزل و روش‌های صحیح ارزشیابی از دانش آموزان برای اولیای آن‌ها برگزار گردد.

- برای فراهم کردن تجهیزات و امکانات مناسب برای دانش آموزان کم‌برخوردار؛ از مساعدت معلمان در قالب کمک‌های خیرانه و ظرفیت سایر ارگان‌ها و نهادها در این زمینه استفاده شود.

- کارگاه‌های آموزشی جهت توسعه و توانمندسازی معلمان در استفاده از شبکه‌های آموزش مجازی و ارائه خدمات اثربخش به دانش‌آموزان برگزار شود.

منابع

- ابوالعالی الحسینی، خدیجه. (۱۳۹۹). پیامدهای روان‌شناختی و آموزشی بیماری کرونا در دانش‌آموزان و راهکارهای مقابله با آنها. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۶(۵۵)، ۱۵۷-۱۹۳.
- بهرامی، اعظم؛ احمدی، غلامرضا؛ سعادت‌مند، زهره؛ عباسی، زهره. (۱۳۹۲). بررسی شاخص‌های ارزشیابی عملکرد مدیران شهر اصفهان از دیدگاه مدیران و معلمان. *فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۴(۱۶)، ۱۴۱-۱۵۰.
- پاول، رونالد، ار. (۱۳۷۹). *روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران*، ترجمه نجلا حریری. تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
- تورانی، حیدر (۱۳۹۹). پسابرنامه در پسا کرونا، ضرورت تعلیم و تربیت امروز (مبتنی بر مدل رادار استراتژیک). *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۶(۵۵)، ۱۰۵-۱۱۷.
- حاجی، جمال؛ محمدی مهر، مژگان؛ محمدی آذر، حدیقه. (۱۴۰۰). بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدارشناسی. *فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۱(۳)، ۱۵۳-۱۷۴.
- درویشی، زین‌العابدین، سید سیاح، اردشیر. (۱۳۹۸). *احصا و تبیین مشکلات آموزشی - شغلی آموزگاران جدیدالورود از دانشگاه فرهنگیان، نیروهای حق‌التدریس و استخدامی‌های ماده ۲۸ دوره ابتدایی استان آذربایجان غربی و ارائه راهکارهایی برای رفع آنها*. طرح پژوهشی مصوب شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی.
- سلیمی، سمانه، فردین، محمدعلی. (۱۳۹۹). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها. *فصلنامه علمی، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۸(۲)، ۴۹-۶۰.
- سید حسینی، شهره؛ شعبانی، احمد؛ عاصفی، عاصمه. (۱۳۹۶). نظریه زمینه‌ای در قلمرو علم اطلاعات و دانش‌شناسی. *دانش‌شناسی*، ۱۰(۳۷)، ۳۱-۴۲.
- صنیع اجلال، مریم. (۱۳۹۹). تحول آموزش و پژوهش در سایه کرونا. *فصلنامه دانشگر*، شماره ۸۳، ۱۹-۱۸.
- عباس‌زادگان، محمد؛ و ترک‌زاده، جعفر. (۱۳۸۸). *نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها*، تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.
- علیپور، احمد؛ قدمی، ابوالفضل، علیپور، زهرا و عبداله زاده، حسن. (۱۳۹۸). اعتباریابی مقدماتی اضطراب بیماری کرونا (CDAS) در نمونه ایرانی. *نشریه سلامت اجتماعی*، ۸(۳۲)، ۱۶۳-۱۷۵.
- فخرایی، سیروس، اسدی، مهدی. (۱۳۸۷). مطالعه مقایسه‌ای «رابطه سرمایه اجتماعی معلمان با رضایت شغلی و تعهد سازمانی معلمان» در بین معلمان رسمی و حق‌التدریس در شهر مراغه سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱(۱)، ۱۳۷-۱۶۳.
- لائی، سوسن (۱۳۹۹). دست‌بندی چالش‌ها، پیامدها و راهبردهای آموزش در پسا کرونا. *همایش ملی مجازی بومی‌سازی؛ به‌روزرسانی و کارآمدی مدیریت آموزشی در سازمان‌های آموزشی*، کرمانشاه.
- CDC Officials Warn. (۲۰۲۰). *Schools Should Prepare for Coronavirus Outbreaks*, February ۲۵, ۲۰۲۰.
- Elliott, N, Lazenbatt, A. (۲۰۰۵). How to Recognize A 'Quality' Grounded Theory Research Study. *Aust J Adv Nurs*, ۲۲(۳), ۴۸-۵۲.
- Fauzi, I., & Khusuma, I. (۲۰۲۰). Teachers' Elementary School in Online Learning of COVID-۱۹ Pandemic Condition. *Jurnal Iqra' .Kajian Ilmu Pendidikan*, ۵(۱), ۷-۵۸.

Gagne, J. C. de, & Walters, K. (۲۰۰۹). Online Teaching Experience: A Qualitative Metasynthesis (QMS). *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, ۵(۴), ۵۷۷-۵۹۰.

Huber, S. G., & Helm, C. (۲۰۲۰). COVID-۱۹ and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises—reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment. Evaluation and Accountability*, ۳۲(۲), ۲۳۷-۲۷۰.

König, J., Jäger-Biela, D., & Glutsch, N. (۲۰۲۰). Adapting to online teaching during COVID-۱۹ school closure: teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, ۴۳(۴), ۶۰۸-۶۲۲.

König, J., Jäger-Biela, D., & Glutsch, N. (۲۰۲۰). Adapting to online teaching during COVID-۱۹ school closure: teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, ۴۳(۴), ۶۰۸-۶۲۲.

Rarkryan, P. A. (۲۰۲۰). *Challenges of home learning during a pandemic through the eyes of a student*. Retrieved from <https://www.thejakartapost.com/life/۲۰۲۰/۰۴/۱۱/challenges-of-home-learning-during-a-pandemic-through-the-eyes-of-a-student.html>.

Rasmitadila, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (۲۰۲۰). The perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-۱۹ pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, ۷(۲), ۹۰-۱۰۹.

Urquhart, C., Lehmann, H., & Myers, M. D. (۲۰۱۰). Putting the 'Theory' back into Grounded Theory: Guidelines for Grounded Theory Studies in Information Systems. *Information Systems Journal*, ۲۰(۴), ۳۵۷-۳۸۱.

